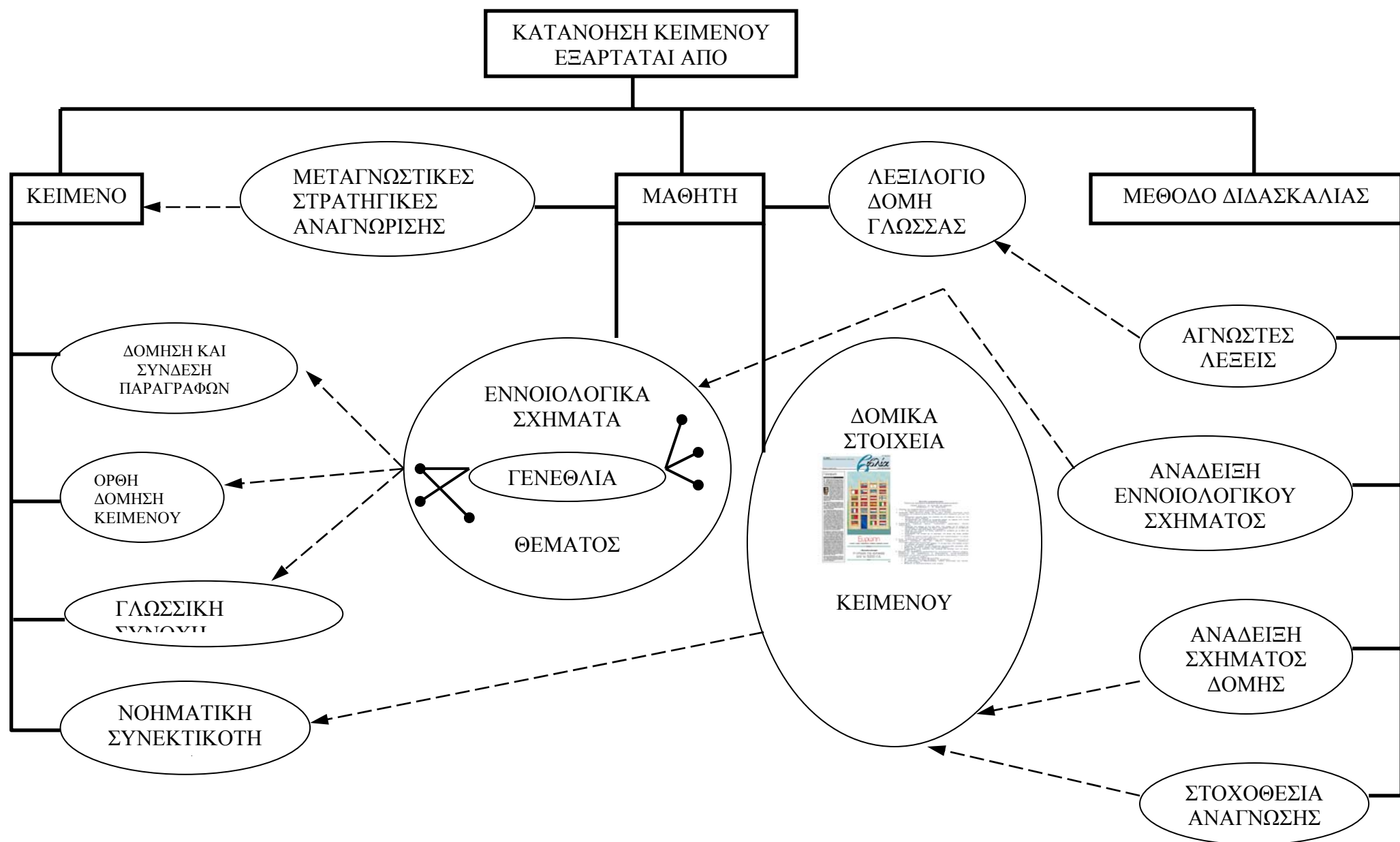

Μάθημα 4^ο:

Λειτουργικός Εγγραμματισμός

- A. Όροι της Αναγνωστικής Κατανόησης** (βλ. Σχήμα 1)
- B. Μοντέλο Λειτουργικού Εγγραμματισμού** (βλ. Πίνακα 1)
- Γ. Άσκηση: Αφήγηση** (Narration), **Αναδιήγηση** (Recount),
Ειδησεογραφία (News Report)

Σχήμα 1

Διδακτικό Μοντέλο Λειτουργικού Εγγραμματισμού στο Μάθημα της Γλώσσας

1^η Φάση: Προαναγνωστική Προετοιμασία

- α. Ενεργοποίηση (και εμπλουτισμός) προϋπαρχουσών γνώσεων για:
 - (i). κειμενικό είδος και
 - (ii) θέμα, μέσω συζήτησης, εννοιολογικού χάρτη, ιδεοθύελλας, KWL,
- β. Προθεώρηση κεφαλαίου
- γ. Πρόβλεψη δομής και περιεχομένου
- δ. Προβληματοποίηση θέματος κεφαλαίου.

2^η Φάση: Πρώτη Αναγνωστική Προσέγγιση

- α. Προβληματοποίηση πρώτης αναγνωστικής προσέγγισης,
- β. Πρώτη αναγνωστική προσέγγιση προς απάντηση των στόχων που τέθηκαν
- γ. Πλαίσια καθοδήγησης
- δ. Ερωτήσεις εντοπισμού και ανάκλησης δεδομένων του κειμένου.

3^η Φάση. Συστηματική Επεξεργασία Δεδομένων με Στόχο την Κατανόηση

α. Ερωτήσεις γενικής κατανόησης:

1. εντοπισμός δομικών στοιχείων και κατανόηση της πλοκής της ιστορίας
2. εντοπισμός δεικτών συνοχής και συνεκτικότητας,
3. συσχέτιση γεγονότων, καταστάσεων και συναισθημάτων με προσωπικές εμπειρίες ή με περιεχόμενο άλλων κειμένων
4. σύντομη απόδοση περιεχομένου προφορικά ή με τη χρήση εννοιολογικού χάρτη ή άλλων γραφικών αναπαραστάσεων
5. εντοπισμός ονοματοποιήσεων και μετατροπή τους σε ρηματικό λόγο

β. Ερωτήσεις ερμηνευτικής κατανόησης:

1. ανάδειξη των παραμέτρων που ερμηνεύουν γεγονότα και ατομικές δράσεις
2. διάκριση μεταξύ γεγονότων, παραδοχών, συνεπαγωγών και προσωπικών απόψεων των ηρώων ή του συγγραφέα
3. ανάδειξη και ερμηνεία των αναλογιών, παρομοιώσεων και μεταφορών που χρησιμοποιεί το κείμενο
4. ανάδειξη και ερμηνεία μορφών τροπικότητας (π.χ. δεοντική, επιστημονική) και είδους επιθέτων που χρησιμοποιεί το κείμενο

γ. Ερωτήσεις κριτικής κατανόησης:

1. σχολιασμός και αξιολόγηση δομής, μορφής και κεντρικών ιδεών κειμένου,
2. αποτίμηση της επιρροής του κειμένου στις προσωπικές μας απόψεις
3. ανακεφαλαίωση και επέκταση του περιεχομένου του κειμένου
4. εντοπισμός αντιφάσεων, προκαταλήψεων και στερεότυπων αντιλήψεων σε κείμενο
5. σύγκριση της «υποκειμενικής» άποψης των ηρώων και της «αντικειμενικής» του αφηγητή.
6. σύγκριση και σχολιασμός δύο πρωτογενών ιστορικών πηγών που αναφέρονται στο ίδιο θέμα

4^η Φάση: Χρηστική Εφαρμογή της Κατανόησης

1. Χρήση βιωματικής αναδιήγησης για την προφορική παρουσίαση μιας προσωπικής περιπέτειας
2. Χρήση περιγραφικού κειμένου για την πραγματοποίηση ενός πειράματος ή για το πρώτο παίξιμο ενός άγνωστου ομαδικού παιχνιδιού (ή χορού). Κατηγοριοποίηση ρημάτων σε ρήματα οδηγιών/εντολών και σε ρήματα επεξήγησης και προειδοποιήσεων
3. Χρήση του διαλεκτικού σχήματος του επιχειρηματολογικού λόγου (θέση, αντίθεση, σύνθεση) για την επανασυναρμολόγηση των παραγράφων ενός επιχειρηματολογικού λόγου, οι οποίες τους δόθηκαν σε φωτοτυπία με τυχαία σειρά και σβησμένες τις συνδετικές λέξεις που συνδέουν τις παραγράφους μεταξύ τους.
4. Χρήση πληροφοριακών δεδομένων από διαφορετικές πηγές πληροφόρησης για τη σύνθεση ενός πραγματολογικού κειμένου σχετικά με θέματα όπως είναι η πρόκληση των σεισμών ή ο ρόλος του ηλιακού φωτός στη διαδικασία της φωτοσύνθεσης. Υπογράμμιση κειμενικών δεικτών που δηλώνουν σχέσεις.
5. Χρήση ραβδογράμματος (ή πίνακα διπλής εισόδου) για την απόδοση δεδομένων κειμένου ή για την μετατροπή δεδομένων ραβδογράμματος (ή του πίνακα) σε κείμενο.

5^η Φάση: Μεταγνωστική Αυτο-αξιολόγηση

1. τι κατάλαβα, 2. τι δεν κατάλαβα, 3. τι κενά έχει κείμενο, 4. πώς έλυσα τα προβλήματά μου, 5. τι παρανοήσεις είχα.

ΑΣΚΗΣΗ 1

Αφήγηση, Αναδιήγηση και Ειδησεογραφία

Τα τρία αυτά είδη του αφηγηματικού λόγου μοιάζουν σε πολλά σημεία, παρ' όλα αυτά είναι αναγνωρίσιμα και διακριτά, διότι διαφέρουν στα παρακάτω σημεία.

- 1. Παρουσίαση:** Την αφήγηση συνήθως την παρουσιάζει ο «παντογνώστης αφηγητής», που μένει απρόσωπος και συχνά «αντικειμενικά» αμέτοχος, ενώ την αναδιήγηση συγκεκριμένο, και συχνά, γνωστό πρόσωπο, το οποίο και παραθέτει τα πράγματα από τη δική του σκοπιά, με τα δικά του σχόλια. Συχνά γίνεται και αυτός «ήρωας» της ιστορίας που αφηγείται.
- 2. Δομή:** Η αφήγηση στρέφεται γύρω από την «εμπλοκή» ή άλλως «ανατροπή» των πραγμάτων. Παρουσιάζει τα πράγματα στη χρονική τους σειρά και τελειώνει είτε με αναφορά στην αρχική κατάσταση είτε με αναφορά στην «επόμενη μέρα». Η αναδιήγηση τελειώνει είτε με την τελευταία ενέργεια των ηρώων της ιστορίας είτε με την τελευταία κίνηση του αφηγητή.
- 3. Περιεχόμενο:** Η αφήγηση δίνει μεγαλύτερη έμφαση στις σκέψεις, στα συναισθήματα και στους προβληματισμούς των ηρώων, στοιχεία με τα οποία επενδύει, ερμηνεύει και σχολιάζει τη δράση των ηρώων.

(α) Να αναζητήσετε στα δύο κείμενα τα παραπάνω στοιχεία, (β) να τα χαρακτηρίσετε και να βάλετε τίτλους και (γ) να γράψετε ένα τρίτο κείμενο ειδησεογραφικής μορφής (News report), σύμφωνα με το σχήμα που ακολουθεί. Τέλος, να αναφέρετε τα σημεία στα οποία διαφοροποιείται η ειδησεογραφία από τις άλλες μορφές αφηγηματικού λόγου.

Υπάρχουν, ακόμη, παραμύθια, θρύλοι, παραδόσεις και παραβολές. Σε τι διαφέρουν;

Αφήγηση (narration) ή Αναδιήγηση (recount);

I. Τι μέρα και αυτή σήμερα! Ήμουν από το πρωί στα κτήματα. Κατά το απογοιματάκι είδα το Νίκο του Αποστόλη να περιφέρεται για λίγο γύρω από το γεφυράκι της παπαδιάς και μετά κάθισε ακουμπώντας την πλάτη του στο κορμό της γκοριτσιάς. Δεν έδωσα σημασία. Μετά από μια ώρα περίπου ανέβαινε προς το χωριό ο Χρήστος του Αργύρη κρατώντας στο χέρι ένα μπογαλάκι. Μόλις πλησίασε προς το γεφυράκι ο Νίκος σηκώθηκε και, όταν συναντήθηκαν, ο Χρήστος κοντοστάθηκε και άρχισαν να κουβεντιάζουν. Μετά από λίγο οι φωνές τους δυνάμωσαν και οι κινήσεις έγιναν εντονότερες, αλλά δεν μπορούσα να καταλάβω τι έλεγαν, γιατί ο αγέρας φύσαγε αντίθετα. Και πάλι δεν έδωσα σημασία, μέχρι που βλέπω ότι τα πράγματα αγρίεψαν και πιάστηκαν στα χέρια. Απαρατώ το ξινάρι και τρέχω, φωνάζοντας, να τους χωρίσω. Καθώς πλησιάζω, λοιπόν, γιατί έχω και την καρδιά μου, βλέπω ο Νίκος, που αποδείχτηκε ότι είχε στήσει καρτέρι του Χρήστου, βγάζει από την τσέπη ένα κολοκοτρωνέϊκο σουγιά και χώνει δυο μαχαιριές στην κοιλιά του Χρήστου, η μια λίγο πάνω από τα αχамνά.

Ουρλιάζοντας ο Χρήστος πέφτει κάτω και ο δράστης το έβαλε στα πόδια, αφού πρώτα του είπε «Σε είχα προειδοποιήσει. Μαζί μου δεν μπορεί να παίζει κανείς!» Ταράχτηκα, αλλά ευτυχώς δεν τάχασα, γιατί έχω και την καρδιά μου, και τρέχω και παίρνω το τρακτέρ με την ρεμούλκα ζεμένη. Πλησιάζω στο Χρήστο που σφάδαζε στον πόνο και κυλιόταν στο χώμα ουρλιάζοντας και βρίζοντας αυτόν και την αδελφή του και του λέω. «Βοήθαμε να σε ανεβάσω στην καρότσα να σε πάω στο νοσοκομείο στην Αρεόπολη. Είσαι βαρύς και έχω και την καρδιά μου!»

Σιγά-σιγά, λοιπόν, τα καταφέραμε και σε 15 με 20 λεπτά τον ξεφόρτωσα στο νοσοκομείο. Περίμενα για λίγη ώρα μέχρι που βγήκε ένας γιατρός και μου είπε «φτηνά την γλύτωσε!». Μετά με στείλανε στο Τμήμα και έδωσα κατάθεση. Μόλις τέλειωσα και σταμάτησα στο καφενείο να πιω ένα καφέ, για να συνέλθω, και μετά να

πάω σπίτι, γιατί θα ανησυχεί η Τασία, που έχω και την καρδιά μου. Τέτοιο πράμα, Θεέ μου, να μην ξαναδούν ποτέ τα μάτια μου! Δεν θα το αντέξει η καρδιά μου.

Η. Ο Χρήστος του Αργύρη είναι από τους λίγους που έχει μείνει στο χωριό. Μετά την κατοχή και τον εμφύλιο άδειασαν και τα χωριά της μέσα Μάνης από νέους. Έφυγαν άλλοι για Σπάρτη και άλλοι, οι περισσότεροι, γι' Αθήνα.

Ο Χρήστος, βλέπεις, έχουν μεγάλη περιουσία και δεν μπορεί να την αφήσει. Άλλωστε δεν ήθελε και τα γράμματα. Του αρέσει η ζωή στο χωριό, ειδικά από τότε που γνωρίστηκε με την Ασήμω την αδερφή του Νίκου. Φτωχό κορίτσι, αλλά όμορφη και προκομμένη. Και οι δυο τους φροντίζουν με πολλές προφυλάξεις να συναντιούνται όσο πιο συχνά γίνεται. Δεν είναι όμως εύκολο, γιατί το χωριό είναι μικρό και ο κόσμος αυτά δεν τα σηκώνει. Και πιο πολύ δεν τα σηκώνει ο Νίκος πού' ναι γνήσιος Μανιάτης.

Όλα, λοιπόν, πήγαιναν καλά μέχρι που πέσανε πάνω στην Παναγιώταινα. Τον πιο «κατάλληλο» άνθρωπο. Την άλλη μέρα το 'ξερε όλο το χωριό. Η Αλέξαινα, θες γιατί το πίστευε, θες γιατί είναι ξαδέλφη με τη μάνα της Ασήμω, την δικαιολογούσε. «Οι καιροί άλλαξαν, Παναγιώταινα» έλεγε. Αρκεί να έχουν καλό σκοπό και να μην το παρατραβήξουν. Η Παναγιώταινα, που είχε προλάβει τα μαντάτα σε όλο το χωριό, είχε τις αντιρρήσεις της. «Γιατί γονείς δεν έχουν;», απαντούσε σε όσους δεν συμφωνούσαν μαζί της. «Υστερα πολύ δεν μεγαλοπιάνεται η κόρη του μακαρίτη του Αποστόλη; Όμορφη είναι, δεν λέω, αλλά δεν είναι και για τον Χρήστο. Πολύ της πέφτει!» Ποιος ξέρει, ίσως, να είχε για το Χρήστο κάποια δική της στο μυαλό της.

Με τούτα και με κείνα το νέο έφτασε και στα αυτιά του αδελφού της, του Νίκου. Ποιος είδε τον Θεό και δεν τον φοβήθηκε. Τα' βαλε και με τις δύο, και με την αδελφή αλλά και με τη μάνα, που τα 'ξερε και την κάλυπτε τόσο καιρό.

Ες μάτην τον διαβεβαίωναν μάνα και κόρη ότι ο Χρήστος είναι καλό παιδί και έχει καλό σκοπό. Είναι και από τζάκι. Αυτός συνέχισε τα μονόλογό του. Τον ρεζίλεψαν, έλεγε, στο χωριό και δεν θα 'χει μούτρα να βγει στο καφενείο. Τώρα κατάλαβε και τις σπόντες του Θεοδωρή, που απ' το σχολειό δεν τα πήγαιναν και τόσο καλά.

Η επόμενη κίνηση του Νίκου ήταν προβλέψιμη. Πήγε την άλλη μέρα κιάλας το πρωϊ- πρωϊ στα κτήματα, για να συναντήσει το λεγόμενο και να μιλήσουν «αντρίκια».

Ο Χρήστος δεν αρνήθηκε ότι έχουν μια απλή σχέση, αλλά δεν δεσμεύθηκε σε τίποτα. Αν δεν «φύγουν» πρώτα οι τρεις αδερφές του, που είναι και μεγαλύτερες, δεν μπορεί να κάνει κουβέντα για γάμο. Ο Νίκος σε έντονο ύφος του εξήγησε ότι αυτά έπρεπε τα σκεφτεί πριν εκθέσει την αδερφή του. Και τόνισε φεύγοντας ότι του δίνει δυο-τρεις μήνες προθεσμία για να επισημοποιήσει τη σχέση, τουλάχιστον, με αρραβωνιάσματα.

Ο καιρός πέρασε, οι συναντήσεις του ζευγαριού αραίωσαν και η ποθούμενη επισημοποίηση δεν έγινε. Αυτό εξαργίωνε τον αδερφό, που σκεφτότανε ότι τον απηφάει αποπάνω. Πήρε, λοιπόν, την απόφαση να έχει μια δεύτερη συνάντηση μαζί του. Αν δεν υπήρχε άμεση εξέλιξη, ήταν αποφασισμένος να πραγματοποιήσει την «υπόσχεση» που του είχε δώσει. Δεν ήταν απλός εκφοβισμός, ήταν προειδοποίηση. Από εδώ και πέρα αυτός φέρει την ευθύνη.

Η συνάντηση πραγματοποιήθηκε πέρα στα παλιάμπελα, στο γεφυράκι της παπαδιάς. Εκεί τον περίμενε και το κακό δεν άργησε να γίνει. Σοβαρά τραυματισμένο μετέφεραν οι συγχωριανοί το Χρήστο στο πλησιέστερο νοσοκομείο της περιοχής. Η επόμενη συνάντηση των δυό τους θα είναι στο δικαστήριο. Ούτε και αυτό, όμως, θα λύσει το πρόβλημα, όπως δεν το έλυσε και η πράξη αυτοδικίας. Οι εμπλεκόμενοι, όλοι τους θύτες και θύματα, ταυτόχρονα, θα το κουβαλάν σε όλη τους τη ζωή, ώσπου να τους το λύσει ο χρόνος.

ΑΣΚΗΣΗ 2

ΤΟ ΜΗΧΑΝΗΜΑ

I. Ερωτήσεις Πρόβλεψης.

Με δεδομένο ότι το «Μηχάνημα» του Ευγ. Τριβιζά είναι αφηγηματικό κείμενο, τι προβλέπετε:

A. Το μηχάνημα σε ποιο δομικό στοιχείο αναφέρεται:

1. Στον τόπο και το χρόνο;
2. Στους ήρωες;
3. Στο πρόβλημα;
4. Στις εσωτερικές αντιδράσεις και στις εξωτερικές δράσεις;
5. Στη λύση του προβλήματος;

B. Να εξηγήσετε και να αναπτύξετε το ρόλο που προβλέψατε.

II. Στοχοθεσία Πρώτης Ανάγνωσης

Η αρχική κατάσταση, πριν την ανατροπή, σε ποιο σημείο του κειμένου αναφέρεται;

- α. Στην αρχή, που ακριβώς;
- β. Σε άλλο σημείο, που ακριβώς;
- γ. Δεν αναφέρεται πουθενά, αλλά υπάρχουν διάχυτες αναφορές σε αυτό, ποιες ακριβώς;

Διδακτικό Μοντέλο Λειτουργικού Εγγραμματισμού στο Μάθημα της Γλώσσας

1^η Φάση: Προαναγνωστική Προετοιμασία

- α. Ενεργοποίηση και εμπλουτισμός
προϋπαρχουσών γνώσεων για:
 - (i). κειμενικό είδος και
 - (ii) θέμα, μέσω συζήτησης, εννοιολογικού
χάρτη, ιδεοθύελλας, KWL,
- β. Πρόβλεψη δομής και περιεχομένου
- γ. Προβληματοποίηση θέματος κεφαλαίου.

2^η Φάση: Πρώτη Αναγνωστική Προσέγγιση

- α. Σκοποθεσία πρώτης αναγνωστικής
προσέγγισης,
- β. Πλαίσια καθοδήγησης πρώτης
αναγνωστικής προσέγγισης προς απάντηση
των στόχων που τέθηκαν
- γ. Ερωτήσεις εντοπισμού και ανάκλησης
δεδομένων του κειμένου.

«Πριν ο κλειδούχος κάνει την αλλαγή σφύριξε ο σταθμάρχης και το κακό δεν άργησε να γίνει. Το 166 δεν προλάβαινε να κουβαλάει. Ευτυχώς που δεν υπήρχαν σοβαρά περιστατικά. Σε όλα τα εξιτήρια έγραψαν ελαφρές εκδορές».

«Ήρθε καθυστερημένος, βρήκε το στασίδι του πιασμένο και έφυγε σχεδόν αμέσως φανερά ενοχλημένος. Ούτε αντίδωρο δεν κάθισε να πάρει, ο ευλογημένος!»